
Jože Prinčič

Gospodarski stiki Slovenije z državami naslednicami Avstroogrške monarhije po drugi svetovni vojni (1945-1960)

V prvem letu po koncu drugega svetovnega spopada jugoslovanski zvezni organi še niso povsem obvladovali gospodarskega življenja v slovenskem prostoru, zato je morala republiška vlada sama obuditi ali na novo navezati gospodarske stike s sosednjo Avstrijo, Madžarsko, Češkoslovaško (dalje: ČSR) in Poljsko. V Avstriji (predvsem v sovjetskem okupacijskem delu) ji je uspelo organizirati nakupovanje tehničnega in drugega materiala ter doseči vrnitev dobršnega dela strojne opreme, blaga in surovin, ki so jih zasedbene oblasti proti koncu vojne odpeljale iz Slovenije. S češkimi, poljskimi in madžarskimi podjetji je sklenila več klirinških in trgovinskih dogovorov o dobavi industrijskih surovin (npr. koksa, železove rude). Med podjetji teh dežel je iskala tudi najugodnejše ponudnike za izdelavo investicijske opreme.

Od konca leta 1946 pa do začetka petdesetih let, to je v času, ko se je v drugi jugoslovanski državi ustalil centralistični in državnoplanski sistem, slovenska vlada ni imela nobenega vpliva na zunanjetrgovinsko politiko Beograda, poleg tega pa so v tem času zvezna ministrstva neposredno upravljala največja slovenska podjetja. Kljub temu pa je morala takrat Slovenija kot najrazvitejša republika prevzeti precejšnje breme vsedržavnega izvoza in uvoza. Tudi po uveljavitvi novega gospodarskega sistema in decentralizaciji državne uprave se zvezna administracija ni odrekla popolnemu nadziranju menjave s tujino, zato tudi v letih 1952-1960 Slovenija ni mogla voditi samostojnejše izvozno-uvozne dejavnosti.

Osrednje partijsko in državno vodstvo v prvih povojnih letih ni imelo enakega odnosa do držav, ki so predmet naše pozornosti. V Avstriji je videlo državo, ki je bila vse 19. in 20. stoletje "avantgarda nemške ekspanzije na jugovzhod"¹ in je prednjačila pri raznarodovanju slovenske manjšine na Štajerskem in Koroškem. Dokazalo je, da so bili v času zasedbe Jugoslavije avstrijski državljani najodgovornejši za vojne zločine² in storjeno vojno škodo. Poleg tega je sodilo, da "povojni odnosi" znotraj Avstrije ne zagotavljajo, da ne bi ponovno odigrala take vloge, kot jo je v preteklosti.³

ČSR, Madžarska in Poljska so spadale med države ljudske demokracije, zato jih je partijski vrh obravnaval kot "naravne" zaveznice in prijateljske sopotnice v mednarodnih odnosih. Zato ni čudno, da je Jugoslavija več kot polovico svojega izvoza in uvoza usmerila na ta tržišča ter s temi državami podpisala dolgoročne investicijske sporazume za nabavo strojev, opreme, tehnologije, surovin in materiala, ki so bili potrebni za uresničitev prvega petletnega gospodarskega načrta, oziroma

---

¹ Dokumenti o zunanji politiki SFRJ, Jugoslovanski pregled, Beograd 1985, (dalje: Dokumenti o zunanji politiki), 1947/I, dok. 73.

² Prav tam. Več kot polovica vojnih zločincev, ki jih je registrirala Državna komisija za vojno škodo, je bilo avstrijskih državljanov, in sicer 2062 od 4433.

³ Prav tam.

za pospešeno elektrifikacijo in industrializacijo države, to je za procesa, ki sta za komunistični svet predstavljala najhitrejšo pot do gospodarske moči in blagostanja.

Te zamere in nezaupanje do Avstrije in prijateljska naklonjenost do ideološko sorodnih držav pa niso vplivale na nekatere jugoslovanske ukrepe gospodarske in finančne narave, kot so bili poddržavljanje tujega premoženja, zahtevki vojne odškodnine in trgovska izmenjava. Nova oblast je že leta 1945 popisala tuje premoženje ter ga je v primeru gospodarske kolaboracije, ki je bila zelo "ohlapno" pojmovana takoj zaplenila,⁴ ostalega pa postavila pod sekvester. Sekvestrirano premoženje je bilo potem nacionalizirano v prvi ali drugi nacionalizaciji.⁵ Podobno je bilo tudi z vojno odškodnino, ki jo je Jugoslavija zahtevala tako od Avstrije kot Madžarske. Nadalje so državni organi leta 1945 in 1946, ko so potekala intenzivna obnovitvena dela, ne glede na zunanje politična izhodišča podpirali in priporočali blagovno menjavo z avstrijskimi podjetji.

Inforbirojevski spor, ki ga je začela Sovjetska zveza leta 1948, je korenito spremenil zunanje trgovinsko naravnost Jugoslavije. Vzhodne države so pretrgale vse gospodarske stike in se priključile gospodarski blokadi. Jugoslavija je bila prisiljena voditi spravljivejšo in bolj naklonjeno politiko do Avstrije in drugih zahodnoevropskih držav, če jih je hotela pridobiti za gospodarsko pomoč in večji pretok blaga. Gospodarski promet z vzhodnoevropskimi državami se je obnovil v letih 1953/54, toda v naslednjih šestih letih so nekateri dogodki (vstaja na Madžarskem) ter trenja s sovjetsko partijo grozili, da jih bodo znova pretrgali.

Gospodarski stiki z Avstrijo

Med prvimi ukrepi povojnih jugoslovanskih in slovenskih oblasti na gospodarskem področju je bila **izselitev nemške manjšine ter zeplemba t.i. "nemškega premoženja"**.⁶ Oster in "brezsentimentalen" postopek poddržavljanja te lastnine so nove oblasti utemeljevale z nujnostjo, da se uniči "nemški pohlep", zaustavi večstoletno brezobzirno izkoriščanje slovenskega življa in gospodarsko "razoroži" nacizem in fašizem,⁷ kot tudi z nadomestitvijo škode, ki so jo okupacijske oblasti in vojaške enote posredno ali neposredno povzročile na slovenskem ozemlju v letih 1941 do 1945.⁸ V resnici pa je bil prvi cilj uničenje "nemške" gospodarske moči, saj je nekaj deset tisoč članska nemška manjšina v Sloveniji, skupaj z avstrijskimi in nemškimi družbami in podjetji imela v svoji lasti poleg številnih kmetijskih in gozdnih posesti, stanovanjskih in poslovnih zgradb, denarnih zavodov, trgovskih,

---

⁴ V nasprotju z mednarodnim pravom, da je treba dokazati, da je v času vojne obstajal "aktiven odnos in samoiniciativa podjetja do okupatorja", je bilo po jugoslovanski revolucionarni zakonodaji in praksi že samo dejstvo, da je v podjetju v času vojne tekla proizvodnja, dovolj, da so lastnika obtožili sodelovanja z okupatorjem in mu brez odškodnine zaplenili premoženje.

⁵ Podrobneje glej: Jože Prinčič, Nacionalizacija na ozemlju LR Slovenije 1945-1963. Dolenjska založba, Novo Mesto 1994.

⁶ Sintagma "nemško premoženje" je vsebovala premoženje nemškega Reicha in njegovih državljanov, ki so se nahajali na jugoslovanskem ozemlju, ter svojino oseb nemške narodnosti, z izjemo tistih, ki so se borile v partizanskih enotah ali so bili državljani nevtralnih držav in se med okupacijo niso vedli sovražno.

⁷ Boris Kidrič, Sabrana dela, Komunist, Beograd 1985 (dalje: SD), 4. knjiga, str. 25 in 26. Arhiv republike Slovenije (dalje: ARS), fond Komisije za upravo narodne imovine (dalje: KUNI), splošne zadeve, šk. 1, Dopis DUND-a, 11. 12. 1945.

⁸ ARS, fond Ministrstva za pravosodje (dalje: MP), fasc. 1946/III-A št. 2204-3160, Postopanje pri zaplembah nemškega imetja, 28. 10. 1946.

gradbenih in lesnopredelovalnih obratov še večinske deleže v več kot sto industrijskih podjetjih, med katerimi so prevladovala kapitalsko najintenzivnejša podjetja.⁹ Drugi cilj je bil priti do potrebnih sredstev za obnovo in oživitev gospodarskega življenja, še preden bi se v mednarodnih institucijah končala dolgotrajna pogajanja o vojni odškodnini.

S politično ekonomskimi ukrepi¹⁰ so v Sloveniji zaplembe komisije in sodišča že do konca leta 1945 zaplenile večino "nemškega premoženja". Med slednje je spadalo tudi premoženje avstrijskih državljanov, družb in podjetij. V Sloveniji so se nadejali, da bo del avstrijske Koroške priključen Jugoslaviji zato so takoj po koncu vojne poskušali "avstrijsko premoženje" ugotoviti in ga ločiti od nemškega. Ta razmišljanja je septembra 1945 prekinil zvezni javni tožilec, ko je za avstrijske državljanke (oziroma za vse tiste, ki so imeli avstrijsko državljanstvo pred marcem 1938) zahteval "enako oster pristop" kot do nemških državljanov, saj so se po njegovem Avstriji med drugo svetovno vojno ne samo "enačili" z Nemci, temveč so z njimi "povsem sodelovali".¹¹ Šele naslednje leto, ko so začeli zavezniki v Avstriji ločevati "avstrijsko premoženje" od nemškega in je izgledalo, da bodo tako stališče sprejeli tudi mednarodni organi, so v Sloveniji začeli zbirati podatke o "avstrijskem premoženju". Sodišča in okrajni odbori so dobili navodilo naj "točno preiščejo" zaplembe nemško-avstrijskega premoženja in zagotovijo, da bo zaplenjeno po sodni poti.¹²

Problem "avstrijskega premoženja" se je v Sloveniji znova pojavil leta 1951 in sicer v zvezi z dvolastniškim premoženjem.¹³ To vprašanje so začeli reševati ob obisku avstrijskega zunanjega ministra sredi leta 1952, ko so na Brionih podpisali Protokol o položaju avstrijskih dvolastnikov na jugoslovanskem ozemlju, s katerim se je jugoslovanska vlada obvezala, da ne bo kratila lastninske pravice avstrijskim malim in srednjim kmetom, ki obdelujejo zemljo v obmejnem pasu.¹⁴ Na začetku

⁹ Po podatkih iz sredine leta 1945 je bilo od 361 industrijskih podjetij, kolikor jih je bilo na ozemlju Dravske banovine leta 1939, okoli 115 ali ena tretjina v nemški lasti oziroma s kapitalom "domačih" Nemcev ali Nemcev z avstrijskim, češkim in drugim državljanstvom. Med temi jih je bilo največ takih (okoli 85) s 100 odstotno udeležbo nemškega kapitala. Med njimi so bila skoraj vsa najpomembnejša industrijska podjetja, kot na primer: Kranjska industrijska družba (KID) Jesenice, Jeklarna Ravne, Rudnik in železarna Štore, Naftna polja Lendava, Mariborska livarna itn.

¹⁰ Najpomembnejši je bil odlok Predsedstva AVNOJ iz 21. novembra 1944 o prehodu sovražniškega imetja v državno svojino, o državnem upravljanju imetja odsotnih oseb in o zasegi imetja, ki so ga okupatorske oblasti prisilno odtujile; veljati je začel 6. februarja 1945. - Uradni list (dalje: UL), Demokratično federativne Jugoslavije (dalje: DFJ), št. 2/25, 6. 2. 1954.

¹¹ ARS, MP, fasc. 1945/št. 69, Dopis Javnega tožilca DFJ, 15. 9. 1945.

¹² Večino zaplembenih odločb so izdale okrajne in mestne zaplembene komisije. Sredi leta 1946 pa je vlada ugotovila, da mednarodne organizacije teh odločb ne bodo priznale, ker niso temeljile na kazenskem postopku. Zato so od takrat dalje dobile prednost sodne zaplembe.

¹³ 335 avstrijskih državljanov je imelo v obmejnih krajih 1791,47 ha zemlje, ki je bila večinoma zaplenjena na podlagi Odloka Predsedstva AVNOJ iz 21. novembra 1944, nekaj pa na podlagi zakona o razlastitvi posestev, ki jih obdelujejo koloni in viničarji. 237 jugoslovanskih državljanov v teh krajih je imelo v Avstriji 1187 ha zemlje.

¹⁴ V protokolu je bilo zapisano, da je jugoslovanska vlada pripravljena odstopiti pri avstrijskih dvolastniških pravicah od svojega stališča, ki ga je sicer imela do celotnega "avstrijskega premoženja", to je, da je to premoženje "likvidirano na račun reparacij za storjeno škodo v drugi svetovni vojni". "Prijateljska gesta", ki jo je storila jugoslovanska vlada, velja le za zemljišča malih in srednjih avstrijskih kmetov, ki obdelujejo zemljo v obmejnem pasu, ne pa za veleposestniško, cerkveno in občinsko zemljo ter posestva nacističnih funkcionarjev. - ARS, PVLRS, S.Pov., šk. 25, Protokol sporazuma o položaju avstrijskih dvolastnikov na jugoslovanskem ozemlju glede na maloobmejni promet med Jugoslavijo in Avstrijo, 24. 6. 1952.

leta sta državi podpisali sporazum o dvolastniškem premoženju,¹⁵ toda le dva meseca kasneje je v Jugoslaviji začel veljati predpis, ki je poddržal tudi zemljišča nekaterih avstrijskih državljanov, predvsem v obmejnih krajih.¹⁶ Tako sta sporna lastninska vprašanja državi dokončno rešili leta 1955 z Avstrijsko državno pogodbo, ki je v 27. členu dala Jugoslaviji "pravico, da zadrži ali likvidira avstrijsko premoženje, pravice in interese, ki so v FLRJ".¹⁷ Na podlagi te pogodbe so marca 1956 z beograjskim protokolom rešili tudi dvolastniški problem.

Naslednji problem, ki je v povojnem času kalil dobrososedske odnose je bila **vojna odškodnina**. V Sloveniji so leta 1946 začeli zbirati dokaze o Avstriji kot "neposredni koristnici okupacije",¹⁸ ki je v letih 1941-1945 ustanovila na svojem ozemlju različna podjetja za gospodarsko ropanje Slovenije (in tudi drugih jugoslovanskih republik) ter s silo pridobljeno premoženje zbirala na svojem ozemlju. Na podlagi zbranih podatkov je Državna komisija za vojno škodo izračunala, da je samo severna Slovenija izgubila narodni dohodek v višini okoli 120 milijonov dolarjev, medtem ko je izguba narodnega bogastva znašala okoli 409 milijonov dolarjev.¹⁹ Jugoslovanska vlada je od zaveznikov zahtevala, da se Avstrija z mirovno pogodbo obveže, da bo plačala Jugoslaviji reparacije v višini 150 milijonov dolarjev.

Jugoslovanska vlada je podpis mirovne pogodbe z Avstrijo pogojevala tudi z **vrnitvijo (restitucijo) strojnih naprav, blaga in drugih predmetov**, ki so bili odpeljani predvsem iz Slovenije.²⁰ Po podatkih slovenske vlade je bila večina naropane blaga odpeljana v Avstrijo. Tako so okupacijske oblasti pred koncem vojne odpeljale strojne naprave iz Tovarne glinice in aluminija v Strnišču (90 vagonov), iz Hidroelektrarne (HE) Dravograd in Fala, strojno kovinskega podjetja v Slovenski Bistrici, usnjarn v Slovenskih Konjicah in Šoštanju;²¹ odpeljali so tudi velike količine usnja, surovih kož in že plačanega blaga.²²

Kljub napetim odnosom, do katerih je prihajalo tudi zaradi razlastitve, reparacijskih in restitucijskih zahtev, pa se je med slovenskim delom jugoslovanske države ter tistim delom Avstrije, ki je bil pod sovjetskim nadzorom, kmalu po koncu vojne vzpostavila živahna trgovska menjava in celo sklepali investicijski

¹⁵ 19. 3. 1953 je bil podpisan Sporazum o nepremičninah avstrijskih dvolastnikov v jugoslovanskem obmejnem področju in Sporazum o ureditvi obmejnega prometa med FLRJ in Republiko Avstrijo; veljati sta začela 20. 4. 1953.

¹⁶ UL Federativne ljudske republike Jugoslavije (dalje: FLRJ), št.22/150, 27. 5. 1953, Zakon o kmetijskem zemljiškem skladu splošnega ljudskega premoženja in o dodeljevanju zemlje kmetijskim organizacijam.

¹⁷ Določila tega člena je zvezni izvršni svet dve leti kasneje uresničil tako, da je februarja 1957 z odlokom "avstrijske dobrine, pravice in koristi", ki so na podlagi jugoslovanskih ukrepov od 28. novembra 1955 prešle v jugoslovansko last, "definitivno zadržal in likvidiral v korist FLRJ". - UL FLRJ, št. 6/71, 6. 2. 1957, Odlok o likvidaciji avstrijskega premoženja na podlagi državne pogodbe o vzpostavitvi neodvisne in demokratske Avstrije.

¹⁸ ARS, fond Ministrstva za industrijo in rudarstvo (dalje MIR), šk. 122, Zapisnik konference zastopnikov bivših nemških podjetij, 2. 2. 1946.

¹⁹ Dokumenti o zunanji politiki, 1947/I, dok. 3.

²⁰ Dokumenti o zunanji politiki, 1947/I, dok. 73.

²¹ ARS, PVLRS, šk. 2, dopis Predsedstva Narodne vlade Slovenije, 12. 11. 1945; ARS I, fond Centralnega komiteja Zveze komunistov Slovenije (dalje: CK ZKS), šk. 25, zapisnik 6. seje Gospodarske komisije CK KPS 17. 10. 1945.

²² V avstrijski Gradec so odpeljali okoli 394.000 kg surovih kož, ki so bile nakupljene v Sloveniji, 16 vagonov različnega usnja iz podjetja F. Woschnigg in sin Šoštanj, iz Tovarne usnja L. Laurich Slovenske Konjice so v Gradec, Schladming in St. Michael odpeljali kože, strojila in del strojev, odpeljali so tudi že plačano usnje iz Tovarne usnja Brata Okršlar Domžale itn. - ARS, MIR, šk. 74, poročila o evakuiranih in deportiranih strojih (...), 1945.

sporazumi. Tako so si leta 1945 gospodarska ministrstva prizadevala, da bi v Avstriji nakupili čim več surovin (magnezita, železove rude in ognjestalnega materiala), v naslednjem letu pa polizdelke iz jekla, elektromaterial in razno orodje. Za druge dele države so pooblaščenki kupovali v Avstriji tudi predmete široke porabe.²³ Leta 1947 in 1948 so slovenski posredniki še okrepili napore za nakup raznovrstnega orodja, elektrotehničnega materiala in raznih kovinskih izdelkov, ki so prihajali v Avstrijo po različnih kanalih iz Švedske in Nemčije, na avstrijskem trgu pa se je pojavilo v večjem številu tudi avstrijsko blago, ki so ga trgovci dotedaj skrivali.²⁴ V planu za leto 1948 je bil nakup opreme za HE Medvode, HE Savica in HE Ljubljana ter za več daljnovodov in transformatorskih postaj. Po informbirojevskih dogodkih Uprava sovjetskega premoženja v Avstriji ni hotela izpolniti obvez iz pogodb, sklenjenih leta 1947 in 1948.²⁵ Zato je zvezna vlada okrepila trgovinske stike z delom Avstrije, ki je bil pod zahodnimi zavezniki. Oktobra 1948 je bil podpisan s tem delom trgovinski sporazum, po katerem se je menjava okrepila. Do leta 1956 je Avstrija zavzemala v jugoslovanskem izvozu in uvozu 6. do 7. mesto; leta 1949 je bil jugoslovanski izvoz v Avstrijo celo na drugem, uvoz iz nje pa na četrtem mestu.²⁶ Vendar struktura medsebojne blagovne menjave za Jugoslavijo ni bila ugodna, saj je Jugoslavija izvažala rude, surovine, industrijske polizdelke in kmetijske pridelke, uvažala pa končne industrijske proizvode, material, orodje ter drage surovine za potrebe tekstilne, papirne in druge industrije.²⁷

Potem, ko se je zunanjetrgovinsko sodelovanje normaliziralo, sta državi sredi petdesetih let začeli urejati še druge gospodarske probleme; najprej je prišlo na vrsto vodno gospodarstvo, turizem, železniški in cestni promet (Ljubeljski predor). Med naštetimi je bilo najbolj zapleteno vprašanje vodnega režima na Dravi oziroma pravica izrabljanja in upravljanja njenega vodotoka. Avstrija namreč ni priznala slovenskemu elektrogospodarstvu pravice do nespremenjenega pritoka Drave, temveč je s svojim sistemom vodnih elektrarn v celoti izrabila vodotočne odklone od naravnega odtoka Drave. Poleg tega se je mimo Jugoslavije dogovarjala z Italijo o odvajanju dela reke Zilje v veliko akumulacijsko elektrarno v porečju Tilmenta, s čemer bi se vodostaj Drave pri Dravogradu znižal za tri odstotke.²⁸ To težavo sta državi sporazumno rešili s pogodbo o vodnogospodarskem režimu na Dravi, ki sta jo podpisali sredi petdesetih let. Za slovensko elektrogospodarstvo je bila to ugodna priložnost, da pride do opreme, ki je bila potrebna za povečanje zmogljivosti hidroenergetskih objektov. V zameno

²³ Že na začetku januarja 1946 so z več kot sto tovornjaki z Dunaja večkrat pripeljali različno blago. - ARS, MIR, šk. 75, Seznam materiala, pripeljanega z Dunaja od 8. do 11. januarja 1946; prav tam, šk. 75, Seznam jekla in ostalega materiala za Beograd.

²⁴ ARS, MIR, šk. 13, Splošno poročilo o pogledih na situacijo v Avstriji, 1948.

²⁵ Tako sovjetska uprava ni hotela poslati šest turbin, ki bi morale biti izdelane med novembrom 1948 in decembrom 1949; jugoslovanska stran je že plačala avans v višini 773.650 dolarjev. - Dokumenti o zunanji politiki, 1949, dok. 149.

²⁶ Podrobneje glej: Deset let zunanje trgovine, Jugoslovanski pregled (dalje: JP), št. 4, 1957.

²⁷ Več o tem glej ARS, PVLRS, S.Pov., šk. 41, Protokol o razgovorih jugoslovansko-avstrijske mešane komisije po trgovinskem sporazumu na Dunaju 27. novembra 1954, 10. 1. 1955.

²⁸ ARS, fond Izvršnega sveta Ljudske skupščine LRS (dalje: RIS), S.Pov., šk. 45, Resume-Zapisnik, 29. 2. 1952; Pripombe k Avstrijskemu predlogu, 16. 5. 1952; Resume-Zapisnik, 10. 7. 1953; Projekt o odvajanju reke Zilje v Italijo, 10. 9. 1955.

pa se je moralo obvezati, da bo do konca leta 1959 pošiljalo Avstriji določeno količino električne energije.²⁹

Gospodarski stiki s ČSR, Madžarsko in Poljsko

Med tujimi podjetji, ki jih je po drugi svetovni vojni zajel proces **podržavljenja**, jih je bilo precej s češkoslovaškim in madžarskim, nekaj pa tudi s poljskim kapitalom oziroma lastništvom. Češkoslovaški kapital, ki ga je bilo največ, je bil udeležen pri industrijskih podjetjih (Združenih papirnicah Vevče in Medvode, KID Jesenice, Tovarni verig Lesce, Tovarni poljedelskih strojev K. J. Ježek Maribor, Kovini Maribor, Apneniku Celje, Tovarni dušika Ruše, Jugobruni Kranj, Induplati Jarše, Mariborski tovarni svile, Ruški tekstilni industriji F. Vlach, Slavotekstu Kočevje, Platnu Ljubljana, Mehanični tkalnici Ptuj, Lesni industriji Drava Maribor) in bankah (Združeni gospodarski banki, Ljubljanski kreditni banki, Jugoslovanski zavarovalni banki Slavija Ljubljana). Madžarski državljani so imeli deleže v Tovarni dežnikov Murska Sobota, Petrolejskih poljih v Lendavi, Opekarni v Nemčavcih, Apneniku Celje, Tovarni dušika Ruše, Dolnjelendavski hranilnici. Iz Poljske so bili (delni) lastniki Ljubljanske kreditne banke.

Podržavljenje češkoslovaškega in poljskega premoženja je potekalo nekoliko drugače kot podržavljenje madžarskega premoženja. Pri češkoslovaškem in poljskem premoženju, ki so ga v času vojne Nemci zaplenili in del tudi odtujili (npr. Mehanično tkalnico v Ptuj), je bilo kljub formalnim protestom veleposlanikov obeh držav brez izjeme nacionalizirano. Za madžarsko premoženje nacionalizacija ni prišla v poštev, temveč je bilo premoženje gospodarskega značaja leta 1947 likvidirano po 29. členu mirovne pogodbe z Madžarsko,³⁰ naslednje leto pa je s posebno odredbo prešlo v splošno ljudsko premoženje.³¹ Začasno so bile izvzete hiše in manjša kmetijska posestva, ki so jih madžarski lastniki imeli neposredno v posesti ali prek svojih sorodnikov.³²

Od Madžarske je Jugoslavija zahtevala **vojno odškodnino**. S sporazumi, ki jih je Madžarska podpisala leta 1945 in 1946,³³ ter mirovno pogodbo iz leta 1947, se je le-ta obvezala, da bo v osmih letih na račun vojne škode poslala v Jugoslavijo stroje, naprave, prevozna sredstva, plovne objekte, gorivo, živino, žito in drugo blago v vrednosti 70 milijonov ameriških dolarjev ter vrnila vse odpeljano blago in predmete.

V Sloveniji je Planska komisija napravila načrt, kako bo v letih 1949 do 1951 med posamezna ministrstva razdelila stroje, naprave in material, instrumente in

²⁹ ARS, RIS, S.Pov., šk. 48, Kratko poročilo, 11. 1. 1956.

³⁰ Z 29. členom mirovne pogodbe z Madžarsko je vsaka od zavezniških ali pridruženih držav dobila pravico, da zapleni, zadrži, likvidira ali prevzame kakršen drug ukrep glede vsega premoženja, pravic in interesov, ki obstojijo na njenem ozemlju in pripadajo Madžarski oziroma njenim državljanom. Madžarska vlada se je obvezala, da bo plačala odškodnino svojim državljanom, ki bodo prizadeti.

³¹ UL FLRJ, št. 91/779, 1. 8. 1948.

³² ARS, RIS, Kabinet Viktorja Avblja, Likvidacija madžarskega premoženja, 18. 1. 1960.

³³ Mišljeni so: Mirovni sporazum med Madžarsko, ZSSR, Veliko Britanijo in ZDA 20. januarja 1945; Sporazum med Jugoslavijo in ČSR 20. novembra 1945; Sporazum med Madžarsko in Jugoslavijo o pošiljkah blaga, ki ga je Madžarska dolžna dostaviti Jugoslaviji na račun vojne škode z dne 11. maja 1946.

orodje v vrednosti okoli 425 milijonov din; več kot polovico naj bi dobila industrijska podjetja ter elektroenergetski objekti, precejšen del pa tudi gradbeništvo.³⁴ Iz madžarskih reparacij je Slovenija leta 1948 prejela nekaj strojev, inform-birojevski dogodki pa so preprečili, da bi se pošiljke iz tega vira nadaljevale.

Iz zunanjepolitičnih in ideoloških razlogov so bile ČSR, Madžarska in Poljska (poleg Sovjetske zveze) države, s katerimi je Jugoslavija želela imeti najtesnejše gospodarske stike. Z njimi je sklenila dvajsetletne pogodbe o vzajemni pomoči, podpisala trgovinske, klirinške in investicijske sporazume ter se dogovorila za sodelovanje pri strokovnem izobraževanju. Do leta 1949 je trgovina s temi državami dosegla več kot polovico jugoslovanske blagovne menjave s tujino.³⁵

V letih 1945 do 1948 je bil tudi slovenski izvoz in uvoz preusmerjen v vzhodno Evropo, pri čemer pa je treba opozoriti, da si je Slovenija, bolj kot druge republike, prizadevala, da ne bi povsem pretrgala vezi z zahodnimi in drugimi tržišči, na katerih je bila prisotna pred letom 1941. Kljub temu je slovenska vlada v letih 1946 do 1949, ko si je prizadevala pridobiti materialne dobrine za hitrejši gospodarski razvoj, delovala enostransko in omejeno, saj je investicijske pogodbe (s posredovanjem Beograda) sklenila zgolj s podjetji iz vzhodne Evrope, v prvi vrsti iz ČSR, Madžarske in Poljske.

Po oceni Komiteja za zunanjo trgovino³⁶ je bilo za Jugoslavijo **najugodnejše trgovati s ČSR**. S to državo je konec leta 1945 sklenila protokol o zamenjavi blaga, naslednje leto pa sporazuma o blagovni menjavi in nabavi investicijske opreme.³⁷

Iz dosegljivega gradiva ni mogoče razbrati deleža slovenskega gospodarstva v menjavi s ČSR. Zagotovo pa so slovenske železarne leta 1945 iz ČSR uvozile del surovin, v naslednjih treh letih pa je Slovenija uvažala celulozo in kaolin, izvažala pa sadje (predvsem jabolka) in vino. Več podatkov je o investicijskih sporazumih oziroma o uvozu strojev, opreme in tehnologije. Tako so se leta 1945 predstavniki Ministrstva za industrijo in rudarstvo s češkimi podjetji dogovarjali o nakupu opreme za rudnike in termoelektrarne. Naslednje leto je podjetje ČKD iz Prage izdelalo načrte za proizvodnjo tovornih avtomobilov tipa Praga RN-13 v bivši letalski tovarni v Tezmem pri Mariboru.³⁸ Leta 1947 so podpisali pogodbe o izdelavi opreme za kovačnico v železarni Ravne in stiskalnice v železarni Jesenice ter se dogovorili o dobavi strojne opreme za usnjarsko industrijo, kovinsko

³⁴ ARS, fond Planske komisija LRS (dalje: PK LRS), fasc. 39, Madžarske reparacije, 5. 5. 1948.

³⁵ Leta 1946 je šlo v vzhodnoevropske države 75,2% vsega jugoslovanskega izvoza, uvoz pa je bil 69,7%. Leta 1947 in 1948 je od skupnega jugoslovanskega izvoza na te države odpadlo 52,7% in 51%, na uvoz pa 56,1% in 47,4%. Pregled prvih desetih držav, ki so sodelovale v izvozu Jugoslavije v letih 1947-1956 pokaže, da je bila leta 1947 ČSR na 1., Madžarska na 4. in Poljska na 8. mestu; leta 1948 je bila ČSR na 1., Madžarska na 3. in Poljska na 5. mestu; leta 1949 je bila ČSR na 8. mestu. Razpored držav, ki so sodelovale pri uvozu Jugoslavije, kaže, da je bila leta 1947 ČSR na 2., Madžarska na 6. in Poljska na 10. mestu; leta 1948 je bila ČSR na 1., Poljska na 4. in Madžarska na 9. mestu; 1949 je bila ČSR na 7. mestu. - Deset let zunanje trgovine, JP, št. 4, 1947.

³⁶ ARS, fond Komiteja za zunanjo trgovino, neurejeno, Zapisnik seje razširjenega kolegija, 29.5. 1949.

³⁷ 16. avgusta 1946 je bil sklenjen okvirni dogovor in podpisan protokol o uvozu opreme za termo in hidroelektrarne. 2. oktobra istega leta so podpisali sporazum, po katerem bi ČSR v petih letih poslala v Jugoslavijo stroje in naprave za potrebe elektrogospodarstva in industrije v vrednosti 7,5 milijon Kčs. Kot nadomestilo naj bi Jugoslavija na ČSR izvažala rude ter živila visoke kalorične vrednosti. - Dokumenti o zunanji politiki, 1947/I, dok. 50.

³⁸ Po načrtih naj bi 3500 delavcev letno izdelalo okoli 4000 tovornjakov in potrebne rezervne dele. - ARS, fond Glavne direkcije za metalurgijo (dalje: GDM), šk. 13, Planiranje avtomobilske tovarne Maribor-Tezno, 8. 5. 1946.

industrijo (za podjetja Litostroj Ljubljana, Tovarno verig Lesce, Titan Kamnik), živilsko industrijo (Pivovarno Union Ljubljana) in elektrogospodarstvo; Uprava rudnikov LRS je v tem času pripravila dolg seznam različne strojne opreme (skupaj 7271 kosov) in materiala, ki ga je naročila v ČSR. Tega leta so se slovenski in češki strokovnjaki začeli dogovarjati o pomoči češkoslovaškega gospodarstva pri graditvi kemijskega velekombinata v Velenju.³⁹ Sredi leta 1947 je Ministrstvo za industrijo in rudarstvo analiziralo investicijsko sodelovanje s ČSR. Ugotovilo je, da je večino opreme, ki jo je država naročila v ČSR, "šlo mimo" naše republike.⁴⁰ Priznali so, da so glavni krivec sami, ker so pokazali "premalo iniciative in se preveč zanašali na sprejete sezname".⁴¹ Zato so se za naslednje leto sklenili bolje pripraviti. Načrt uvoza strojne opreme za leto 1948 je bil dotlej najboljše, strojno opremo so naročili za HE Belica, premogovnike, vrsto podjetij v kovinski, elektro, kemični, lesni, usnjarski stroki ter za gozdna in gradbena podjetja. Veliko opreme je bilo predvideno za nova podjetja, ki naj bi izdelovala kolesa, pisalne stroje, električni material, keramične plošče, porcelan, strešnike in opeko. Večji del opreme naj bi prišel v letu 1949, nekaj pa tudi leta 1950.⁴² Posebej je do konca leta 1948 Železarna Jesenice naročila usmerjevalno napravo za valjarno, Tovarna kleja v Ljubljani pa drobilec kosti.

Tako kot s ČSR je bila tudi z **republiko Poljsko** struktura menjave za Jugoslavijo ugodna. Trgovinska sporazuma, sklenjena leta 1945 in 1946, sta ji zagotovila velike količine koksa in različnih vrst premoga v zameno za različne rude, hmelj itn. Na seznamih uvoznih in izvoznih blagovnih list je bilo še drugo blago v skupni vrednosti okoli pol milijona dolarjev. Z naslednjima trgovinskima sporazumoma je morala Jugoslavija povečati delež proizvodov kovinske industrije in pšenice.

Podatki o blagovni menjavi s Poljsko in njenih investicijskih dobavah so skopi. Slovenija je na Poljsko zagotovo izvažala kvalitetna vina, hmelj in veliko količino kos (do aprila 1948 prek 100.000 kosov).

Naša republika si je prizadevala, da bi s poljsko pomočjo opremila nekaj elektrogospodarskih objektov, predvsem pa modernizirala kemično industrijo in "rešila svoje probleme" pri pridobivanju organskih barvil, vodikovega superoksida in metanola.⁴³ Na njeno pomoč je računala tudi pri modernizaciji tekstilne industrije.⁴⁴

Po že omenjeni oceni Komiteja za zunanjo trgovino je imela Jugoslavija najneugodnejšo gospodarsko menjavo z **Madžarsko republiko**, kajti Madžarska je hotela v Jugoslavijo izvažati le drage končne industrijske izdelke, uvažati pa le dragocene rude in konjunktorno blago. Trgovinska menjava med obema državama se je začela v prvi polovici leta 1946; sporazum o blagovni menjavi sta podpisali

³⁹ ARS, MIR, šk. 47, Problematika v zvezi s planiranjem kemičnega kombinata v velenjskem bazenu, 13. 9. 1947.

⁴⁰ Iz spiska A1 (dveletna pogodba) je Slovenija dobila nekaj strojne opreme, npr. za klavnico v Ljubljani. Iz spiska A2 (triletna pogodba) republiška industrija ni dobila ničesar, temveč le podjetja zveznega pomena. - ARS, MIR, šk. 75, Naročanje in nabavljanje strojev v inozemstvu, julij 1947.

⁴¹ Prav tam.

⁴² ARS, PK LRS, fasc. 38, Plan nabave strojev in naprav v letu 1948, 10. 2. 1948; prav tam, MIR, šk. 75, Investicijske nabave iz ČSR-A2, 19. 2. 1948; Investicijski plan, 26. 3. 1948.

⁴³ ARS, MIR, šk. 22, Poročilo ing. Kavčič Rajka o potovanju na Poljsko od 10. 1. do 12. 2. 1948, 18. 2. 1948.

⁴⁴ ARS, MIR, šk. 58, zapisnik plenarnega zasedanja jugoslovansko-poljske sekcije tekstilne industrije, 29. 3. do 6. 4. 1948.

decembra 1946. Maja naslednjega leta sta sklenili še dogovor o gospodarskem sodelovanju na področju aluminijske industrije, julija pa sporazum o medsebojnih dolgoročnih dobavah. Jugoslavija je Madžarski krila 50 odstotkov potreb po železovi rudi in lesnih proizvodih ter 25 odstotkov potreb po barvastih kovinah.⁴⁵

Podatki o deležu slovenskih podjetij v blagovni menjavi z madžarskimi so redki, v glavnem le statistične narave. Nedvomno pa je, da so v naši republiki računali, da bodo dobili iz Madžarske del investicijske opreme za posodobitev lesnoindustrijskih obratov, premogovnikov (v Velenju, Senovem in Kočevju), za povečanje elektroenergetskih zmogljivosti in ustanovitev mlekarn v Ljubljani, Mariboru, Murski Soboti, Celju, Novem Mestu, Sežani, Tolminu, Solkanu in Brežicah.⁴⁶ Največ pa so si v Sloveniji obetali od pomoči pri dograditvi aluminijskega kombinata v Strnišču pri Ptujju, ki so ga v vojnem času začeli graditi Nemci.⁴⁷ Že leta 1948 pa je bilo očitno, da madžarsko podjetje iz Budimpešte, ki je prevzelo delo, ni bilo kos zahtevni nalogi. Sprejetih rokov se ni držalo, delo je potekalo počasi in nesistematično.⁴⁸

Z resolucijo Informbiroja so se gospodarski stiki med Jugoslavijo, ČSR, Madžarsko in Poljsko začeli trgati, blagovna menjava se je najprej upočasnila, nato pa do začetka leta 1949 skrčila na minimum. Poleti leta 1949 so vzhodne države druga za drugo enostransko pretrgale vsako gospodarsko sodelovanje.⁴⁹ Ta dejanja je Jugoslavija razumela kot moralno "klofuto", prizadejala so ji močan finančno-materialni udarec, ki je napovedoval katastrofalne posledice. Moralno "klofuto" zato, ker je Jugoslavija Madžarski - kljub temu da so njene okupacijske enote v Jugoslaviji zagrešile vojne zločine in povzročile materialno škodo - "prva dala roko in šla prek vseh mučnih stvari, ki so se v preteklosti dogajale (...)"⁵⁰ Madžarska pa ni izpolnila niti svojih reparacijskih obvez v višini 46,6 milijona reparacijskih dolarjev.⁵¹ Finančni udarec je bil toliko hujši, ker je bila Jugoslavija zaradi svoje gospodarske nerazvitosti prisiljena sprejeti neugodno menjavo s temi državami, to je na čezmeren izvoz surovin in kmetijskih proizvodov, kar je z drugimi besedami pomenilo dejansko pristajanje na blagovno menjavo kapitalističnega tipa in na monopolne cene.⁵² Poleg tega je iz "socialistične solidarnosti" dala avanse in več milijonov dolarjev visoke brezobrestne kredite Madžarski in Poljski ter na račun velikega siromašenja domačih potreb večkrat izvažala tudi tisto, česar je doma primanjkovalo (žitarice, meso, predmete široke porabe). Najhujši pa je bil materialni udarec, kajti ambiciozni in megalomanski načrt prvega petletnega gospodarskega plana je bil zgrajen na predpostavki, da bodo vso potrebno tehnologijo uvozili iz vzhodnih držav, v prvi vrsti iz ČSR,

⁴⁵ Dokumenti o zunanji politiki, 1949, dok. 47.

⁴⁶ ARS, MIR, šk. 99, Trgovinska pogodba z Madžarsko, 10. 7. 1947; prav tam, šk. 47, zapisnik konference za izdelavo predloga kapitalne izgradnje mlekarstva LRS, 26. 9. 1947; prav tam, šk. 75, Dodatni plan za strojno opremo 1948, 4. 5. 1948; Investicijski plan, 26. 3. 1948.

⁴⁷ V letih 1942 do 1945 so Nemci zgradili 70 odstotkov potrebnih zgradb za proizvodnjo aluminijevega oksida ter vgradili več kot polovico potrebnih naprav.

⁴⁸ ARS, GDM, šk. 19, Načrti za gradnjo Tovarne glinice in aluminija v Strnišču, 1948.

⁴⁹ ČSR je maja 1949 ustavila ves izvoz v Jugoslavijo, junija pa prekinila investicijski sporazum. Poljska je julija pretrgala vse sporazume. Madžarska je junija prekinila investicijski dogovor ter sporazum o gospodarskem sodelovanju na področju aluminijske industrije ter odbila, da vrne vsoto 26,5 milijona dolarjev za blago, ki ga je Jugoslavija že plačala, pa ni bilo dostavljeno.

⁵⁰ Vladimir Dedijer: Dokumenti 1948. Rad Beograd 1979, 3. knjiga, dok. 263.

⁵¹ Dokumenti o zunanji politiki, 1949, dok. 149.

⁵² V. Dedijer, n.d., 2. knjiga, dok. 141.

Madžarske in Poljske. Položaj pa je bil še težji, ker je Jugoslavija v prvih povojnih letih močno omejila, če že ne pretrgala gospodarske vezi z ostalim svetom. Tako je v letu 1948 naenkrat ostala sama.

Neizpolnitev investicijskih sporazumov in neizpolnjevanje reparacijskih obveznosti je zelo prizadelo tudi slovensko gospodarstvo. Po študiji, ki jo je napravila planska komisija leta 1951, je bilo stanje neizpolnjenih investicijskih pogodb po posameznih panogah naslednje:

- v elektrogospodarstvu so znašale 655 milijonov deviznih din in sicer za TE Šoštanj (pogodba za celotno opremo je bila podpisana v ČSR), HE Moste in Mariborski otok (pogodba za turbine je bila podpisana v Madžarski in Avstriji-sovjetska okupacijska cona), Toplarna Ljubljana (pogodba za kotle in turbo-agregate je bila podpisana v Madžarski in Avstriji-sovjetska cona);
- v premogovništvu so znašale 82 milijonov din in sicer za Rudnik Zagorje (pogodba za strojno opremo je bila podpisana v ČSR), Rudnik Velenje (pogodba za električno opremo in nov izvozni stroj je bila podpisana v Madžarski);
- v proizvodnji nafte so znašale 57 milijonov din (pogodbe za vrtno in drugo opremo so bile podpisane v Madžarski, ČSR in ZSSR);
- v črni metalurgiji so znašale 50 milijonov din in sicer za Železarno Jesenice (pogodbe za opremo in mehanizacijo so bile podpisane v Madžarski, Poljski in ZSSR), Železarno Ravne (pogodba za žerjave je bila podpisana v Madžarski, za stiskalnico v ČSR), Železarno Štore (pogodba za livarsko opremo je bila podpisana v ČSR);
- v barvasti metalurgiji so znašale 505 milijonov din in sicer za Tovarno glinice in aluminija Strnišče in Rudnik živega srebra Idrija (pogodbi za opremo sta bili sklenjeni v Madžarski);
- v proizvodnji in predelavi nekovin so znašale 18 milijonov din in sicer za novo tovarno keramičnih ploščic in sanitarne keramike (pogodba za opremo je bila sklenjena v ČSR);
- v kovinski industriji so znašale 20 milijonov din in sicer za novo tovarno koles Rog Ljubljana (pogodba za strojno opremo je bila sklenjena v ČSR), Metalno Maribor (pogodba za razno opremo je bila sklenjena v ČSR in Madžarski);
- v kemični industriji ni bila izpolnjena pogodba v višini 0,2 milijona din za Tovarno kleja v Ljubljani (pogodba za drobilec kosti je bila podpisana v ČSR);
- v industriji gradbenega materiala ni bila izpolnjena pogodba za strojno opremo za tri nove opekarne v višini 7,4 milijona din (pogodbe podpisane v ČSR);
- v lesni industriji so znašale 8,6 milijona din in sicer za tovarni pohištva v Ljubljani in Mariboru (pogodba je bila podpisana v ČSR), Tovarno upognjenega pohištva v Kamniku (pogodba za parni kotel je bila sklenjena v ČSR);
- v industriji papirja in celuloze so znašale 17 milijonov din, ki so jih sklenila podjetja v Vevčah, Goričanah, Količevem in Radečah (pogodbe so bile sklenjene v ČSR);
- v usnjarski industriji so znašale 34 milijonov din in sicer za Standard Kranj (pogodba za nove stroje je bila sklenjena v ČSR);
- v gumarski industriji so znašale 2,4 milijona din in sicer za Savo Kranj (pogodba za strojno opremo je bila sklenjena v ČSR);

- v živilski industriji so znašale 9 milijonov din in sicer za hladilnico v Ljubljani (pogodba za strojno opremo je bila sklenjena v ČSR).⁵³

Leta 1951 so v Sloveniji tudi priznali, da vsa oprema, ki so jo prejeli iz teh držav, ni bila dobra.⁵⁴ Za dobavljeno opremo tudi niso imeli dovolj rezervnih delov.

Zaradi opisanih razlogov se je zakasnila graditev večine načrtovanih zmogljivosti, škoda je nastala v tekoči proizvodnji in predvsem v izvozu. Upanja o velikem povečanju izvoza, zlasti končnih industrijskih izdelkov, je bilo konec. Izvoz je v naslednjih letih upadal, medtem ko je naraščal uvoz. Slovenija je morala okrepiti izvoz kmetijskih pridelkov, lesa in rud v zahodnoevropske države in Severno Ameriko, za industrijske proizvode pa iskati nova tržišča na Bližnjem Vzhodu (Turčija, Izrael), Srednjem in Daljnem Vzhodu, v Afriki in Južni Ameriki.

Slovensko gospodarstvo se je kmalu prilagodilo novim razmeram. Do leta 1954 je na zahodna tržišča preusmerilo 63 odstotkov svojega izvoza.⁵⁵ Od tu je začelo uvažati tehnologijo in stroje, kar je napovedovalo, da bodo nove proizvodne zmogljivosti sposobne izdelovati tudi predmete za najzahtevnejše trge.

Med leti 1949 in 1953 Jugoslavija ni imela gospodarskih stikov z vzhodnoevropskimi državami. Leta 1954 je ponovno navezala stike s ČSR, torej z državo, s katero je tudi v preteklosti največ trgovala. Avgusta sta državi podpisali sporazum o sodelovanju obeh trgovinskih zbornic, februarja naslednje leto pa sklenili trgovinski sporazum. Januarja 1955 je Jugoslavija obnovila gospodarske stike z Madžarsko. V tem letu je sklenila ugodne investicijske kredite s Poljsko, ČSR in Madžarsko, ki so ji zagotovili ne le zunanji kredit za uvoz opreme, temveč tudi pokritje vseh stroškov graditve. Leta 1956 so začeli reševati problem zapadlih finančnih obveznosti. Madžarska vstaja in sovjetska intervencija leta 1956 sta gospodarske tokove za nekaj časa upočasnili, proti koncu petdesetih let pa so se zopet okrepili. Ti še zdaleč niso dosegli obsega pred letom 1949, pa vendar so bili precejšnji; na primer leta 1958 je bilo 26 odstotkov celotne jugoslovanske zunanje trgovine usmerjeno na vzhod. Med državami, ki so imele vidnejši delež v jugoslovanskem izvozu in uvozu so bile tudi Poljska (izvoz 5 odstotkov, uvoz 5,2 odstotka), ČSR (izvoz 4,4 odstotka, uvoz 4 odstotka) in Madžarska (uvoz 5,2 odstotka).⁵⁶

Obnovljena blagovna menjava z Vzhodom ni imela večjega vpliva na gospodarsko življenje v Sloveniji. Do začetka šestdesetih let naraščajoča proizvodnja še ni bila usmerjena na zunanja tržišča. Uvoz je še naprej precej prehiteval izvoz.⁵⁷ Kljub razmeroma nizki ravni izvoza pa se je njegova struktura postopno izboljševala, kar je pomenilo, da je delež industrijskega blaga postajal

⁵³ Jože Prinčič: Slovenska industrija v jugoslovanskem primežu. Dolenjska založba, Novo mesto 1992, str. 119.

⁵⁴ Npr. v Usnjarskem tehnikumu v Domžalah so bili v hidravlični stiskalnici opilki, zato se je stroj takoj pokvaril; cepilni noži za usnjarsko industrijo iz Madžarske so bili namesto iz jekla izdelani iz mehkega materiala, zato so se hitro izrabili; LIP Bohinjska Bistrica je prejela iz ČSR tračno žago, ki ni imela pravilno nastavljenih mazalnih puš, zato so se ležaji takoj uničili. - ARS, fond Glavne uprave za plan, fasc. 6, Pripombe k pregledu neizdobavljene opreme na račun reparacij, trgovinskih pogodb in investicijskih nabav, 22. 3. 1951.

⁵⁵ Deset let socialistične graditve v Sloveniji. Glavni odbor SZDL Slovenije, Ljubljana 1955, str. 98.

⁵⁶ Razvoj zunanje trgovine. JP, leto 1959, str. 473-480.

⁵⁷ Medtem ko je industrijska proizvodnja v letih 1957 do 1962 zrasla za 44,5%, se je izvoz povečal le za 29%. Dinamika izvoza je bila letno povprečna 3,8%. - Družbeni in gospodarski razvoj SR Slovenije 1958-62. Glavni odbor SZDL Slovenije, Ljubljana 1963, str. 70-72.

prevladujoč.⁵⁸ Poleg tega pa se je večal izvoz izdelkov z višjo stopnjo predelave.⁵⁹ To se je odražalo tudi v strukturi izvoza v vzhodnoevropske države, ki se je povečeval: leta 1957 je znašal 11,7 odstotka celotnega slovenskega izvoza, leta 1962 pa 15,1 odstotka. Med izvoznimi proizvodi so prevladovali industrijski proizvodi, med katerimi so bili tudi predmeti široke porabe. Te je Slovenija začela v letu 1957 v večjem številu uvažati tudi z vzhoda, zlasti iz ČSR. Po njih pa v Sloveniji ni bilo velikega povpraševanja, saj razen cene niso bila primerljiva z zahodnimi artikli.

Jože Prinčič

ECONOMIC RELATIONS BETWEEN SLOVENIA AND THE STATES-SUCCESSORS OF THE
HABSBURG EMPIRE AFTER THE SECOND WORLD WAR (1945-1960)

S u m m a r y

In the first year after the Second World War it was up to the Slovene government itself to restore contacts with neighbouring countries. For the following fifteen years, Slovenia, as the most developed of all republics in the Second Yugoslavia, was expected to shoulder the lion's share of federal export and import. In spite of this, it was allowed to exercise little influence in the shaping of the federal foreign trade policy. By 1949, the Slovene companies, which had developed close economic relations with their Hungarian, Polish and Czechoslovak counterparts, concluded a number of long-term investment agreements for the acquisition of machines, equipment, raw material and technology required for the implementation of the nation's first Five Year Plan. At the time Austria was regarded as an enemy by Slovene politicians, who saw in it the carrier of German expansionism toward south-east in the Nineteenth and Twentieth centuries and the chief culprit of the worst war crimes and damage against Slovenia during the Second World War. Trade with Austria came to an almost complete standstill after the deportation of the German minority from Slovenia and the confiscation of its property.

The orientation of the Slovene foreign trade radically changed as a consequence of a conflict with the Communist Information Bureau, initiated against Yugoslavia by the Soviet Union in 1948. Soon, all the Eastern European countries joined the economic blockade against Yugoslavia and severed all business links with it. Yugoslavia had no other choice but to conduct a more conciliatory politics with Austria, if it wished to obtain its economic support and secure a greater flow of goods. Although the economic relations with the said countries were restored by 1953 and 1954, they were to be frequently obstructed in the following six years due to various political incidents, such as the uprising in Hungary and the friction between the Yugoslav and Soviet Communist Parties.

---

⁵⁸ Med desetimi večjimi proizvodnimi podjetji, ki so opravila okoli 70 odstotkov prometa slovenskih proizvajalnih podjetij, so bila: Železarna Jesenice, Činkarna Celje, Impol Slovenska Bistrica, Rudnik živega srebra Idrija, Tovarna glinice in aluminija Kidričevo, Tovarna emajlirane posode Celje, TAM Maribor, Tomos Koper, Iskra Kranj in Delamaris Izola. - ARS I, CK ZKS III, šk. 99, Zunanje trgovinska mreža.

⁵⁹ Do leta 1957 sta bili na prvem mestu v izvozu barvasta metalurgija in lesna industrija, ki sta ustvarili 40 odstotkov vsega izvoza. Druga industrija, razen tekstilne, za izvoz ni bila pomembna. Po letu 1957 je začel rasti izvoz kovinske industrije. - Slovenija 1945-1975. Zavod SR Slovenije za statistiko, Ljubljana 1975, str. 131.